

Bartoněk, Antonín

Infinitiv v latině a řečtině

In: Bartoněk, Antonín. *Řecko-latinská syntax v evropském kontextu*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2008, pp. [109]-124

ISBN 9788021046795

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/126308>

Access Date: 26. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

8. Infinitiv v latině a řečtině

Infinitiv je v latině i řečtině ustrnulý tvar slovesného substantiva, v latině v podstatě buď v lokativu (lat. *legere* „číst“ od nedoloženého **legos*, **leges*, odpovídající ablativu /pův. lokativu/ *genere* od **genos*, **geneses* > *genus*, *generis*) nebo v dativu (např. lat. *legī* „býti čten“ z **legei*), v řečtině buď rovněž v lokativu (např. řec. λέγειν „říkat“ z *leg-ehen* /srov. myk. e-ke-e = *ekhe(h)en/* a toto z **leg-esen*) anebo v dativu (např. řec. inf. aor. παιδεῦ-σαι „vychovat“ či παιδεύσασθαι „vychovat si“; srov. Schwyzer-Debrunner I 358). Časem se infinitiv zbavil své substantivnosti a včlenil se mezi slovesné tvary.

Řečtina měla infinitivů více než latina. V latině je jich sedm, vymezených časově takto: inf., prez. akt a pass., inf. perf. akt. a pass., inf. fut. akt. (opisný tvar na *-urum esse*) a fut. pass. (opisný tvar na *-um iri*), resp. opisný tvar na *-urum fuisse* „že bych (byl) chválil“ při nepřímé závislosti v podmínkových větách ireálných.

Latinské infinitivy mají převážně rozměr časový (přítomnost, minulost, budoucnost); tvar na *-urum fuisse*, pokud je jej možno sem jako zvláštní tvar zahrnout, má zabarvení modální (ireálné) a časově irelevantní (minulé i přítomné; srov. Novotný 1957:269). Časový rozměr mají i infinitivy v moderních románských a germánských jazycích (rozeznávají se tu však pouze infinitivy přítomné a minulé, nikoli budoucí).

Řečtina měla naproti tomu infinitivních tvarů (konkrétně od slovesa παιδεύω) přinejmenším 11: inf. prez. akt. a med.-pass., inf. aor. akt., med. a pass., inf. fut. I. akt. a med., inf. fut. II. pass., inf. fut. III. med.-pass., inf. perf. akt. a med.-pass.).

Řec. infinitiv prézentu zastupuje jak ind. prézentu, tak imperfekta (s videm nedokonavým). Řec. infinitiv perfekta zastupuje ind. perf. i plpf. (vyjadřuje stav vzešlý z uskutečněného děje). Řecké infinitivy futura I., II., III. vyjadřují čas budoucí; mají tedy rozměr jednoznačně časový. Jsou to infinitivy vzniklé sekundárně, zřejmě až na řecké půdě. Řec. inf. aoristu vyjadřuje vid dokonavý; časová platnost vyplývá z větné souvislosti.

Řecké infinitivy (kromě infinitivů futura) mají tedy převážně rozměr vidový. Srovnatelné je to s češtinou a obecně se slovanskými jazyky (ty ovšem mají zpravidla dvojici slovesa nedokonavého a dokonavého — vždy s příslušným infinitivem nedokonavým typu „psát“ a dokonavým typu „napsat“ (bez časové konotace). Čeština však postrádá infinitiv minulý a infinitiv pasivní má (jako celé pasivum) formu perifrastickou.

8.1. Infinitiv jako obligatorní doplnění; polovětné infinitivní vazby

Hlavní oblastí, v níž se infinitiv v obou antických jazycích uplatňuje, je funkční uplatnění v podobě nutného doplnění.

Latina

Vazba akuzativu s infinitivem (AcI) stává v závislosti v klasické latině na aktivní formě řídicího slovesa a v takovém případě je její užití vždy povinné (tj. jak při různých podmínkách, tak i při stejném podmětu ve větě řídicí a ve vazbě infinitivní: *Pater dixit filium venisse* „Otec řekl, že syn přišel“ i *Pater dixit se venisse* „Otec řekl, že on (sám) přišel“); v pasivní větě (tj. při stejném podmětu v rámci osobní pasivní vazby) nastupuje však na místo vazby akuzativu s infinitivem zpravidla vazba nominativu s infinitivem (NcI): *Pater dicitur venisse* „Otec prý přišel“. Konstrukce akuzativu s infinitivem se v tomto případě vyskytuje jen zřídka, zejména tehdy, není-li řídicí sloveso vyjádřeno jednoduchým tvarem (např. *Laelium doctum fuisse traditum est* „Vypravovalo se, že Laelius byl učený“), nebo je-li spojeno s modálním slovesem (např. *Nos felices esse dici potest* „Může se o nás říci, že jsme šťastní“), anebo nachází-li se v neosobní podobě (např. *Non mihi videtur ad beate vivendum satis esse pecuniam* „Nezdá se mi, že peníze stačí pro blažený život“).

Pozn. 1: Latinský AcI se může nacházet i v „kontaktní skupině“, jež může být ve větě podmětem. *Nuntius oppidum teneri Romam venit* „Zpráva, že je město obsazeno, přišla do Říma“. Srov. i latinskou větu *Eos venisse constat* „Je známo, že oni přišli“.

Pozn. 2: S latinskými vazbami infinitivu perfekta lze například srovnat anglický infinitiv minulého času jako *John believed him to have left* „John věřil, že on odešel“. Podobně je tomu i v jiných evropských jazycích.

Řečtina

Počátky vazby AcI, resp. NcI, je třeba hledat již v společné pozdně indoevropské fázi ie. jazyků: zatímco v latině je vazba doložena hlavně až u Plauta v 3./2. stol. př. Kr., v staré řečtině pro ni máme po jednom dokladu akuzativu s inf. a nominativu s inf. už v době mykénské (na tabulce z Pylu PY Ep 704, cca 1200 př. Kr.). Srov. M. Ventris – J. Chadwick 1973:252nn. a A. Bartoněk 2003:440: e-ri-ta i-je-re-ja e-ke e-u-ke-to-qe e-to-ni-jo e-ke te-o / da-mo-de-mi pa-si ko-to-na-o ke-ke-me-na-o o-na-to e-ke = *Eritha hierēja ekhei eukhetoi kwe e-to-ni-jo ekhe/h/en* (NcI) *theō, dāmos de min* (AcI) *phāsi koinā/h/ōn kekeimenā/h/ōn onāton ekhe/h/en*. „Kněžka Eritha má a prohlašuje (o sobě), že vlastní (NcI) e-to-ni-jo (tj. pozemek božstva), občina však o ní tvrdí, že (E.) má (AcI) v držení pozemek

z občinové půdy“. V klasické řečtině je pak vazba postupně nahrazována vedlejší větou obsahovou s ὅτι, ὡς; srov. Y. Duhoux 2000:265; podle něho básník Pindaros (zemřel v r. 430) má ještě 100 % infinitivů, historik Thúkýdidés /† 396/ 60 %, filosof Platón /† 347/ cca 35 % a řečník Ísokratés († 338) již jen 5 % infinitivů (srov. str. 34 v kap. 5). A v rané Byzanci, v Kronice Joanna Malaly z 6. stol. po Kr., nacházíme v určité části tohoto díla jen tři příklady infinitivu po slovesech *dicendi* a *putandi* proti 360 dokladům vedlejší obsahové věty s ὅτι, ὡς (Helms 1971–1972:376n.).

Dodejme hned na tomto místě, že jak v současných moderních románských jazycích — jakožto v pokračování latiny —, tak i v nové řečtině vazby AcI nebo NcI neexistují. Naproti tomu v klasické latině byla tato vazba jednoznačně preferována v podstatě až do doby Tertullianovy. Finitní větu obsahovou se spojkou *quod* máme místo vazby AcI doloženo, jak už bylo výše řečeno, jednou u Plauta: *Asin. 52 equidem scio iam filius quod amet meus istanc meretricem*, a potom v celém dlouhém období téměř čtyř staletí až do Tertulliana po „opravdových“ slovesech *dicendi* pouze třikrát (P. Cuzzolin 1994:114): *Bellum Hispaniense 36.1* (cca 43 př. Kr): *Dum haec geruntur, legati Carteienses renuntiaverunt quod Pompeium in potestate haberent*; *Petron. Sat. 46.4 Ego illi iam tres cardeles occidi et dixi quia mustella comedit*; *Tac. Ann. 3.4.4 at hercule nemo refert, quod Italiae externae opis indiget, quod vita populi Romanii per incerta maris et tempestatum cottidie volvitur*. (Srov. o tom všem na str. 33 v kap. 5.)

Od 3. stol. po Kr. však vazba AcI postupně ustupovala do pozadí, takže např. podle J. B. Hofmanna a A. Szantyra 1965:354 lze v souboru *Vitae patrum monachorum* (počínaje 6. stoletím po Kr.) nalézt pouze 275 dokladů AcI proti 530 případům obsahových vět uvozených spojkami *quod*, *quia*, *quoniam*. V dalších stoletích pak vazba AcI po slovesech *dicendi* a *putandi* v mluvené latině úplně mizí z užívání a nemáme ji po těchto slovesech dochovanou v žádném ze současných evropských jazyků. (Objevuje se tu — s výjimkou angličtiny a ruštiny — jen po slovesech *percipiendi*, a to i v češtině: „vidím otce přicházet“, „slyším bratra zpívat“.)

Jak již víme (viz str. 36), existovala však podle G. Calboliho 2003:492 v Boccacciově *Decameronu*, tj. v italštině ještě ve 14. stol., určitá nápodoba zmíněné latinské infinitivní vazby, doložená tu v řeči výše postavených osob (srov. *Bocc., Dec. 10, 8, 53: Ma egli /cioè Gisippo/ sé onesta cosa avrebbe fatto affermava* „Ale on, tj. Gisippo, tvrdil, že /on sám/ učinil ušlechtilou věc“ nebo *Dec., 10, 8, 72 saranno forse alcuni che diranno non dolersi Sofronia esser moglie di Tito, ma...* „snad budou někteří, kteří řeknou, že je netrápí, že je Sofronia manželkou Titovou, ale...“.

V staré řečtině se ovšem — na rozdíl od latiny — používalo v závislosti na *aktivní* formě řídicího slovesa při stejném podmětu ve větě řídicí i ve vazbě infinitivní zpravidla vazby nominativu s infinitivem (Ὁ πατήρ ἔφη προσελεθῆν „Otec řekl, že přišel“); vyloučena tu však nebyla ani vazba akuzativu s infiniti-

vem. Vazba akuzativu s infinitivem však povinně nastupuje při nestejných podmětech (Οὐ φημι ποιεῖν αὐτοὺς ἂ βούλονται „popírám, že dělají, co chtějí“).

Má-li řecká obsahová věta naproti tomu *pasivní* podobu, pak v ní převládá v osobní *pasivní* vazbě nominativ s infinitivem (X. Cyr. 5.3.30 Ὁ Ἀσσύριος εἰς τὴν χῶρον ἐμβαλεῖν ἀγγέλλεται „Asyřané prý vpadli do země“); i tu je však opět možná i vazba akuzativu s infinitivem, zvláště po neosobních predikátorech (Hdt. 3.26 ἐς τοῦτον τὸν χῶρον λέγεται ἀπικέσθαι τὸν στρατόν „a na toto místo prý přišlo vojsko“).

Hlavními oblastmi, v nichž se infinitiv v obou antických jazycích uplatňuje, je funkční uplatnění v podobě nutného doplnění u dvou velkých skupin sloves:

- a) u sloves *dicendi*, *putandi* apod. jako tzv. infinitiv deklarativní, a to prakticky výlučně v podobě vazeb akuzativu s infinitivem nebo nominativu s infinitivem,
- b) a u sloves *voluntatis*, *iubendi*, *curandi* apod. jako tzv. infinitiv dynamický (prostý nebo ve vazbě akuzativu předmětového s předmětovým infinitivem anebo s opravdovou konstrukcí akuzativu s infinitivem, příp. nominativu s infinitivem).

Ze srovnání s naším předešlým výkladem o obsahových větách (v 5. kap. na str. 33nn.) vysvítá, že tu máme velmi často co činit se vzájemnou funkční konkurencí mezi infinitivními polovětnými vazbami a vedlejšími obsahovými větami buď deklarativními/úsudkovými (s ὅτι, ὡς) nebo volitivními/žadacími (s ὅπως, ἵνα). V tomto směru se pozdější latina v hrubých rysech shoduje s řečtinou, a to zvláště v okruhu sloves *dicendi* a *putandi* (u infinitivu deklarativního) na jedné straně a v okruhu sloves *voluntatis*, *iubendi*, *curandi* (u infinitivu dynamického) na straně druhé.

Nicméně stará řečtina dala na rozdíl od latiny přednost, zvláště u deklarativních sloves *sentiendi*, *percipiendi*, *cognoscendi* a *declarandi* (v užším smyslu tohoto posledního výrazu), úplně nebo z velké části participiálními vazbám před užitím infinitivu; přitom v celé řadě případů existují u jednoho a téhož slovesa mezi užitím infinitivního nebo participiálního doplnění větší či menší sémantické diference. Srov. níže několikastránkový appendix v kap 9. na str. 145–149.

V řečtině přitom existují i sémantické rozdíly mezi infinitivními polovětnými vazbami a souvětnými finitními větami, ba dokonce i mezi participiálními konstrukcemi v různých pádech. U některých sloves existují až čtyři různé možnosti, jak vyjadřovat obligatorní doplnění (např. u ἀκούω, πυνθάνομαι):

- a) *infinitivem*: „slyším, dovidám se (z doslechu), že prý“
- b) *participiem v genitivu*: „bezprostředně vnímám, slyším, jak“
- c) *participiem v akuzativu*: „slyším (jako fakt), že“
- d) *finitní větou obsahovou*: „slyším, dovidám se (bez specifikace), že...“

Dodejme k tomu, že i čeština říká „slyším otce zpívat“, ale naproti tomu „slyším, že se Petr žení“.

Dvě hlavní podoby infinitivu ve funkci obligatorního doplnění v globálním shrnutí jsou tedy:

8.1.1. Infinitiv deklarativní (oznamovací)

L: Klasická latina má po slovesech *dicendi*, *putandi*, *cognoscendi*, *sentiendi*, *percipiendi*, *declarandi* atd. prakticky povinně AcI, vedlejší obsahové věty s *quod*, *quia* tu nastupují ve větším měřítku až později, např. po slovesech *dicendi* až od 3. stol. po Kr.

Ř: Obdobná řecká deklarativní vazba AcI má minimálně od 6. stol. př. Kr. dvojí konkurenci:

- a) téměř po všech výrazech deklarativního typu v nejširším smyslu tohoto slova (s určitým omezením po slovesech *putandi* a slovese φήμι, φάναι) je v klasické řečtině v rostoucí míře vždy možná vedlejší obsahová věta s ὅτι, ὡς;
- b) mimoto po slovesech *sentiendi*, *percipiendi*, *cognoscendi*, ale i *declarandi* (v užším smyslu tohoto posledního výrazu) se v řečtině používá nikoli vazeb infinitivních, nýbrž participiálních (podobně jako je tomu po slovesech *sentiendi* v angličtině a ruštině).

V moderních jazycích byla však infinitivní vazba AcI nebo NcI po slovesech *dicendi*, *putandi* atd. brzy nahrazena vedlejší obsahovou větou s románským *que*, *che*, germánským *that*, *daß* či s českým *že* (a ruským *что*). Zřejmě paralelně s latinou tu porůznu zůstává zachován infinitiv po slovesech *sentiendi* a *percipiendi*: /it. *lo vedo venire*, něm. *ich sehe ihn kommen*, čes. *vidím ho přicházet*; v angličtině a ruštině zde však nastupuje — podobně jako tomu bylo v staré řečtině — vazba participiální /srov. str. 36: angl. *I see him coming*. aj./). Deklarativní infinitiv je tedy v moderních evropských jazycích ve srovnání zejména s latinou ve značné míře na ústupu.

8.1.2. Infinitiv dynamický (volitivní, žádací – voluntatis)

L: Vazby infinitivu dynamického byly zřejmě v klasické latině méně časté než polovětné konstrukce infinitivu deklarativního, ale po jistých slovesech byly důsledně vyžadovány. Týká se to zejména infinitivních vazeb po slovesech *iubeo* „přikazuji“ a *veto* „zakazuji“, příp. dále *cogo* „nutím“, *prohibeo* „zabráňuji“, *sino* „nechávám“, *patior* „dovoluji“, a to v podobě vazby akuzativu předmětového s infinitivem předmětovým v aktivních větách, příp. s nominativem + inf. v osobní vazbě pasivní. Infinitivní vazba nastupuje i po některých neosobních predikátorech (*occurrit*, *oportet*, *placet*, *decet*, *licet*, *praestat*, *mos est*, *spes est*, *opus est* atd.).

Po celé řadě jiných sloves voluntatis (*optandi, orandi, imperandi, hortandi, monendi, statuendi, curandi, faciendi, cavendi*, zčásti i *dicendi*) následuje zpravidla vedlejší věta obsahová s *ut* (infinitivy jsou tu spíše výjimečné), po některých slovesech je však možná obojí struktura (infinitiv nebo vedlejší věta s *ut*, např. po *volo, nolo, malo, cupio, studeo, postulo*).

Ř: Řečtina má po analogických slovesech voluntatis či jiných obdobných slovesech (*postulandi, imperandi, impediendi*, zčásti i *dicendi*), a mimoto i po různých neosobních *deontických predikátorech*, převážně vazbu infinitivní anebo (s výjimkou většiny neosobních deontických predikátorů i některých dalších sloves) i vedlejší větu obsahovou s ἵνα, ὅπως, ὡς + konjunktiv či optativ střídný.

Poznámky k záporným částicím

Pozn. 1: V latině je záporkou infinitivu vždy *non*, řečtina má u dynamického infinitivu převážně záporku μή (*i po neosobních deontických predikátorech*), podstatně méně často (hlavně v případě infinitivu deklarativního) záporku οὐ. Záporka μή bývá i po slovesech *iurandi* (přísahy) a *promittendi* (slibování).

Pozn. 2: Zvláštní případ záporky infinitivu po slovesech záporného významu: Po slovesech *cavendi* (εὐλαβοῦμαι, φυλάττομαι), *impediendi* (κωλύω, ἀπέχω, ἀπαγορεύω, φεύγω) a některých *dicendi* (ἀρνοῦμαι, ἀντιλέγω, ἀπιστέω) následuje záporka μή + infinitiv, přičemž záporka sama se do češtiny nepřekládá (tedy κωλύω, μή = „bráním, aby“).

Pozn. 3: Jsou-li tato slovesa negována, následuje složená záporka μή οὐ + inf.; ani tato složená záporka se do češtiny nepřekládá (tedy οὐ κωλύω, μή οὐ = „nebráním, aby“). Ale záporné obraty jako οὐ δίκαιόν ἐστι, μή οὐ se překládají jako „není správné, aby ne“, nebo kladně jako „je správné, aby“.

Pozn.: Řečtina může kombinovat infinitiv s částicí ἄν, buď se zabarvením potenciálním, nebo ireálním.

Některé další shody a rozdíly mezi řečtinou a latinou v oblasti infinitivů

1. Markantní vzájemná řecko-latinská systémová shoda v používání vazby nominativu s infinitivem se např. projevuje při srovnání začátku známé Sappfíny básně 31.1 φαίνεται μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν ἔμμεν' ὦνηρ... a Cat. 51.1 *Ille mi par esse deo videtur*... „Ten se mi zdá být roven bohům/bohu“.

To již však v plné míře neplatí o Catullových verších 41.1.2 *Phasellus ille quem videtis, hospites, ait fuisse navium celerrimus* „Onen člun, který, hosté, vidíte, tvrdí, že byl nejrychlejším z lodí“; zde jde asi spíše o grecismus místo náležitého latinského *ait se fuisse navium celerrimum* — podobně jako horatiovské ep. 7.22: *vir bonus et sapiens dignis ait esse paratus* „člověk řádný a moudrý říká, že je dobrým (lidem) k službám“ (místo *dignis ait se esse paratum*). Česká „říkám, že jsem dobrý“ se do staré řečtiny překládá jako nominativní λέγω

ἀγαθὸς εἶναι, ale do latiny se to vyjadřuje vazbou akuzativu (a nikoli nominativu) s infinitivem, tedy slovy *dico me esse bonum*.

Latina může mít při stejných podmínkách nominativní vazbu pouze po slovesech *voluntatis*: *volo* nebo *cupio clemens esse* (nikoli po slovesech *dicendi* et *sentiendi*!); ale srov. u Cic. Cat. 1.2.4 i „akuzativní“ *volo me esse clementem* „chci být laskavý“; ovšem při různých podmínkách musí být nutně preferováno akuzativní *cupiunt me esse clementem* „chtějí, abych byl laskavý“. Obojí je obsaženo v následující větě: Cic. Fam. 1.7.1: *Volo is esse, quem tu me esse voluisti*: „Chci být takový, jakým jsi ty mě chtěl mít“.

Po modálních slovesech a některých dalších jim blízkých slovesech *učení, vědění, hodláni* apod. se většinou klade v řečtině i latině pouhý prostý infinitiv (vazba akuzativu s infinitivem jej nahrazuje jen v při nestejném podmětu věty řídicí a věty infinitivní).

2. Zůstane-li u neosobního slovesa nevyjádřen podmět, stojí predikativní jméno v řečtině i latině v akuzativu: *σώφρονα δεῖ εἶναι* = *sapientem esse oportet* (v češtině stojí toto jméno v nominativu nebo v instrumentálu: „je třeba být rozumný(m)“). Srov. podobně i větu *rebus suis contentum esse ea vera felicitas est* = „být spokojen se svými věcmi, to je právě štěstí“. Podobně i v řečtině: ἡδυστόν ἐστι εὐτυχοῦντα τὸν νοῦν ἔχειν = „nejvýhodnější je mít ve štěstí rozum (být ve štěstí rozumný)“.

3. Řečtina se většinou neliší od latiny, ani v event. dativu predikativního jména u neosobních predikátorů vyžadujících tento pád. Srov. řec. X. An. 7.1.21.3 *vũv σοὶ ἔξεστι ἀνδρὶ γενέσθαι* „nyní je ti možno stát se mužem, nyní se můžeš chovat jako muž“; srov. lat. *nunc tibi licet esse strenuo* (vedle *strenuum*) „nyní je ti dovoleno být rázný(m)“. Nebo viz Cic. Tusc. 1.33.1 *licuit esse otioso Themistocli* = „Themistoklovi bylo dovoleno žít v klidu“. Někdy se tu dativ střídá s akuzativem: srov. řecké Ἐξεστι ὑμῖν εὐδαίμοσι (nebo εὐδαίμονας) γενέσθαι „Lze vám stát se blaženými“.

4. U sloves rozkazu a zákazu, pokud není uveden subjekt infinitivu (tj. je-li vynechána osoba, které se něco přikazuje nebo zakazuje), stojí v řečtině infinitiv v aktivu: *βασιλεὺς ἐκέλευε παραδιδόναι τὰ ὄπλα* „král přikazoval odevzdávat zbraně“ — a podobně je tomu i v mnoha moderních jazycích. Srov. např. v češtině, ale i v němčině, angličtině a ruštině: „Der König befahl, die Waffen auszuliefern.“ „The king ordered to lay down arms.“ „Korol prikazal složiť oružžije.“ Naproti tomu latina má v takovém případě infinitiv v pasivu: *Rex arma tradi iussit*. „Kráľ přikázal, aby byly zbraně odevzdány“.

Srov. obdobně řecké X. An. 1.4.9 (Τοὺς ἰχθῦς μεγάλους...) οἱ Σύροι θεοὺς ἐνόμιζον καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἶων s českým překladem „Syřané (velké ryby v řece Chalu) pokládali za bohy a nedovolovali jim ubližovat“ (s infinitivem *aktivním*) a naproti tomu latinské *Piscibus iniuriam inferri non sinebant*

„Rybám nedovolovali činit bezprávi“ /viz Bornemann-Risch 1978:238/ (s infinitivem *pasivním*, protože není vyjádřen adresát rozkazu nebo zákazu).

5. Slovesa začátku a konce (*coepi* a *desisto*) mají v latině v trpném rodě „zdvojené“ pasivní vazby typu *liber legi coeptus est (desitus est)*, doslova „kniha byla započata být čtena“ — proti českému „kniha se začala číst, knihu jsme začali číst“; srov. i německé „man begann, das Buch zu lesen“; v řečtině bychom na tomto místě nejspíše čekali osobní participiální vazbu typu ἤρξαμεθα (nebo povšechně ἤρξαμεν) τὸ βιβλίον λέγοντες.

6. Řečtina má často bohatší využití infinitivů. Srov. např. řec. A. Pr. 51 κούδ' ἐν ἀντειπεῖν ἔχω proti latinskému *Nihil habeo quod respondeam* „A nemám nic, co bych proti tomu řekl“.

Závěr k vzájemnému srovnání obou typů infinitivu v latině, řečtině i moderních jazycích

Zatímco v klasické latině jednoznačně převládá infinitiv deklarativní nad dynamickým, jsou v raných fázích staré řečtiny síly na obou stranách celkem vyrovnány, ovšem se stoupající převahou infinitivu dynamického v pozdějších vývojevých obdobích; v těch vzrůstá postupně i úloha zpodstatnělého infinitivu.

Proti latině a řečtině zesílilo pak v moderních jazycích užívání dynamického infinitivu na úkor hlavně vedlejších obsahových vět volitivních (ale i různých jiných). Infinitiv bývá přitom zapojován do předložkových vazeb s románskými předložkami *a(d)*, *de/di* (srov. Kiesler 2006:74n.) nebo s germánskými výrazy, formálně shodnými s anglickou předložkou *to* a německou předložkou *zu*. Tento jev měl již v antice nezávislou paralelu v staré řečtině, která si již brzy po Homérovi vytvořila zpodstatnělé infinitivní vazby v podobě skloňovaného členu τὸ + infinitiv (v bezpředložkových i předložkových vazbách). Srov. dále str. 118 a 153.

V okruhu slovanských jazyků se ukazuje např. v ruštině pestřejší uplatnění volitivního infinitivu nežli v češtině.

8.2. Infinitiv jako fakultativní doplnění

Tento typ řeckého infinitivu vykazuje ve srovnání s latinou některé rozdíly, vycházející zčásti z toho, že spektrum jmenných tvarů slovesných je v obou jazycích odlišné. Latina má proti řečtině navíc *gerundium* (podstatné jméno slovesné bez nominativu a bezpředložkového akuzativu: oba tyto pády v latině zastupuje infinitiv), dále *gerundivum* (slovesné adjektivum s modálním odstínem nutnosti, jemuž v řečtině odpovídá slovesné adjektivum na -τέος) a dvě supina (tj. *supinum I.* „směrové“ a *supinum II.* „vztahové“) — kdežto řečtina měla v kategorii jmenných tvarů slovesných kromě infinitivů a participií navíc jen dvě málo vy-

užívaná slovesná adjektiva, totiž adjektivum na -τός „možnostní“ a shora zmíněné adjektivum na -τέος „nutnostní“; viz o tom podrobněji na str. 152nn.

Hlavní z řecko-latinských rozdílů u tohoto typu infinitivu:

- a) Řecký infinitiv vztahový typu φοβερός ὄρα̃ν „strašný na pohled“ má v latině sémanticky obdobnou paralelu v tzv. supinu II: *horribilis visu* „děsivý na pohled“.
- b) Řecký infinitiv účelový po slovesech dávání, volby, ustanovování apod. je doložen např. hojně i ve staroslověnštině (Večerka 1984:44). V řečtině srov. citované již místo (Σκῆπτρον) Ἀγαμέμνονι λεῖπε φορῆναι „nechal Agamemnonovi (žezlo), aby je nosil“ (Hom. Il. 2.107) anebo i větu ταύτην τὴν χώραν ἐπέτρειψε (Κύρος) διαρπάσαι τοῖς Ἑλλησιν „(Kýros) vydal tuto zemi Řekům k vyloupení“ (X. An. 1.2.19.5). Obojí se dá latinsky vyjádřit:
 - α) buď pomocí predikativního gerundiva typu *filium Socrati educandum dedit* „dal syna Sókratovi na vychování“;
 - β) nebo po slovesech pohybu (viz např. οἱ Ἀθηναῖοι δέκα τῶν νεῶν προὔπεμψαν ἐς τὸν μέγαν λιμένα πλεῦσαι Th. 6.50.4.3 „Athéňané poslali předem deset z lodí, aby propluly do velkého přístavu“) pomocí latinského supina I. typu *miserunt legatos pacem petitum* apod. (srov. str. 59 v kap. 6);
 - γ) anebo lze shora uvedenou větu o zemi vydané na pospas lupičům latinsky přeložit jako *Cyrus hanc regionem ... dedit ad populandum* „Kýros vydal tuto krajinu k vyloupení“ (tj. s použitím gerundia).
- c) Zejména básníci používali po řeckém vzoru infinitiv účelový i v latině: viz např. Vergiliův verš *venatrix dederatque comam diffundere ventis* Verg. Aen. 1.319 „a lovkyně nechala vlát vlasy rozpouštěné ve větru“. Vytvářeli porůznu i předmětové infinitivy s nápodobou podobných řeckých vazeb, jako *certus mori* „jistý si tím, že zemře“, *peritus cantare* „schopný zpívat, znalý zpěvu“, nebo dokonce *fortis tractare serpentes* „zkušený v zacházení s hady“ — kdežto latina klasická tu dávala přednost spíše vazbám gerundijně-gerundivním, ale i jiným.
- d) Další příklady latinského tlumočení řeckých účelových infinitivů: Např. řecký obrat *παῖς ἄξιος ἐπαινέσαι* „hoch hodný chvály“ se do latiny překládá jako *puer laude dignus* nebo *puer dignus qui laudetur* (vztažná věta s účelově-účinkovým odstínem). V řadě případů lze místo takového infinitivu užít naopak latinského supina II: Srov. řecké *γυνή εὐπρεπής ἰδεῖν* „žena krásná na pohled“ a latinské *femina pulchra visu* nebo řecké *ἀνὴρ ἱκανὸς διαγνώσκειν* „muž snadný k poznání“ s latinským *vir facilis cognitu*. V řečtině stává takovýto infinitiv v aktivu, latina tu často sahá k pasivu (viz výše). Původně byla totiž asi kategorie infinitivu vůči slovesnému rodu „indiferentní“ (Bornemann-Risch 1978:242).

- e) Řecká infinitivní vazba ὥστε + infinitiv ve větách účinkových (s eventuálním modálním zabarvením „*tak aby*“) by se dala v latině — kromě běžné vedlejší účinkové konjunktivní věty — nejlépe asi vyjádřit za pomoci nějakého modálního slovesa (viz výše na str. 64).
- f) Totéž lze říci i o řecké infinitivní vazbě πρίν + infinitiv ve větách časových (ve významu „*dříve než /by/*“), ovšem i ona může být při překladu ze staré řečtiny v podstatě traktována bez jakékoli modálního zabarvení.

8.3. Tzv. nezapojený infinitiv

- a) Rozkazovací, zvolací i práci infinitiv je možný v latině i v řečtině.
- b) Naproti tomu tzv. absolutní infinitiv typu ὀλίγου δεῖν „*málem*“ nebo ὡς (ἔπος) εἶπεῖν „*abych tak řekl*“, τὸ ἐπ' ἔμοι εἶναι „*podle mne*“, ὡς συνελόντι εἶπεῖν „*abych to shrnul*“ je zvláštnost pouze řecká, ale známá např. i z ruštiny: „*tak skázat, skázat pravdu*“; v latině bývají v takovýchto případech vkládána do věty adverbia anebo slovesné vsuvky bez infinitivu.

Pozn.: Latina absolutní infinitivy tohoto typu nezná. Má však tzv. infinitiv historický, což je infinitiv přítomného času zapojující se do výčtu událostí, zachycovaných v prozaickém kontextu stylisticky úspěšně bez určitého slovesa.

8.4. Substantivizovaný (zpodstatnělý) infinitiv

Po určitých, pouze okrajových náznacích u Homéra setkáváme se již u autorů rané řecké lyriky i raného řeckého dramatu se stále stoupajícím počtem zpodstatnělých infinitivů. Ty se substantivizují použitím určitého členu τὸ ve všech pádech jednotného čísla; např. genitivní τοῦ + inf. funguje nejpozději od doby Aischylových dramát jako pohodlné vyjádření příslovečné věty účelové a při četbě Sofokleových tragedií se již začínají před našima očima rozvíjet i první vazby zpodstatnělých infinitivů předložkových (např. ἔνεκα + 2 „*kvůli*, za tím účelem“, διὰ + 4 „*z toho důvodu, že*“, „*proto, aby*“, πρὸς + 2 nebo + 3 „*vedle, kromě, mimo*“.

Řecký zpodstatnělý infinitiv je velmi praktická syntaktická konstrukce z několika důvodů:

- skloňuje se pouze člen,
- většina pádových vazeb jsou syntakticky průhledné předložkové obraty,
- do předložkové vazby se dají snadno včlenit různé doprovodné adverbiální údaje,
- genitiv zpodstatnělého infinitivu plní funkce vedlejší věty účelové, dativ pak funkci dativu *commodi* nebo *lokativu respectus* (vztahového).

Řečtina tak velmi jednoduchým způsobem vyjadřuje to, pro co musela latina využívat svých poměrně složitých vazeb gerundijních, příp. gerundijně-gerundivních.

Tak např. Ioannés Malalás má v 6. století po Kr. v určitém úseku své Kroniky proti 48 příkladům vedlejší věty účelové s ἵνα, ὅπως, ὡς neméně než 83 předložkových dokladů zpodstatnělých infinitivních účelových vazeb (jako např. διά + τό) a 30 případů prostých účelových genitivních konstrukcí τοῦ + infinitiv (K. Loudová 2006:116 podle P. Helmse 1971–72:378). Za těchto okolností si lze opravdu jen velmi těžko představit, že za několik dalších století se pak tato vysoká obliba zpodstatnělých infinitivů rozplyne do úplné absence infinitivu v pozdně byzantské a současné řečtině (až na několik fosilních zbytků v opisném novořeckém perfektu ἔχω γράψει a s výjimkou dvou izolovaných současných dialektů v jižní Itálii /v Kalábrii/ a v Turecku /tzv. pontský dialekt/).

Latina naproti tomu nikdy člen neměla, ale na druhé straně dovedla řeckou zpodstatnělou infinitivní vazbu (ἐνεκα) τοῦ διαβαίνειν τὸν ποταμὸν docela dobře nahradit např. gerundivním obratem *fluminis transgrediendi gratia (causa)* „za účelem, s cílem překročení řeky (překročit řeku)“.

8.5. Závěr k infinitivu

Jak jsme již naznačili, ona shora zmíněná, v klasické latině po čtyři staletí téměř jednoznačně vyžadovaná preference vazby AcI vůči používání vedlejších obsahových vět s *quod, quia*, a zároveň doprovázená vysokým stupněm využívání participiálních vazeb po slovesech *sentiendi, percipiendi, cognoscendi, declarandi* či *affectuum* v řečtině, nutně znamenala nižší frekvenci deklarativního infinitivu v řečtině ve srovnání s latinou; na druhé straně byl však zřejmě latinský volitivní infinitiv funkčně podstatně chudší než jemu odpovídající řecký infinitiv dynamický. Latina ovšem byla s to nahradit některé své nedostatky v oblasti využívání infinitivu jinými latinskými jmennými tvary slovesnými, jako byla supina a vazby gerundijně-gerundivní.

Moderní evropské jazyky románské i germánské mívají zpravidla čtyři infinitivy (inf. aktivní i pasivní jak v přítomnosti, tak i v minulosti), a to s jednoznačně vyjádřeným časovým rozměrem každého z nich. Slovanské jazyky mají pouze dvojici přítomných infinitivů; ty jsou vždy buď dokonavé, nebo nedokonavé. Každé slovanské sloveso je totiž vždy samo buď dokonavé nebo nedokonavé v celém svém paradigmatu — na rozdíl od řečtiny, kde je slovesné paradigma dohromady vždy poskládáno z tvarů dokonavých i nedokonavých. A nová řečtina pak ve své byzantské fázi infinitiv jako takový úplně ztratila. (Co ovšem ztratily všechny evropské jazyky, byla vazba akuzativu s infinitivem po slovesech *dicendi*.)

Závěrem lze říci, že se i v moderních evropských jazycích uplatňuje převaha spíše na straně infinitivu, zvláště dynamického, a to v celé řadě „zkrácených“ infinitivních vazeb za finitní věty obsahové i příslovečné — jak v jazycích románských (s někdejšími latinskými předložkami *de, ad* + inf.), tak i germánských (se snad ještě rozšířenějším užitím anglického *to*, případně německého *zu*

+ inf.). Takovéto „zkrácené“ předložkové infinitivní vazby nejsou však příliš běžné v češtině (např. i ve srovnání s ruštinou, ale např. i se staroslověnštinou; srov. Večerka 1984:114n.).

8.6. Vybrané příklady

Latina: Infinitiv

161. Contentum esse rebus suis maximae sunt divitiae certissimaeque.
(Cic. parad. 6.51)
162. Illis timidis licet esse; vobis necesse est fortibus viris esse. (Liv. 21.44.8)
163. Cato esse quam videri bonus malebat. (Sal. Cat. 54.6)
164. Volo is esse, quem tu me esse voluisti. (Cic. fam. 1.7.1)
165. Galli exercitum Romanorum hiemare in Gallia moleste ferebant.
(Caes. Gall. 2.1.3)
166. Victorem victis parcere aequum est. (Nep. Thras. 2.6)
167. Ariovistus amicitiam populi Romani sibi ornamento, non detrimento esse oportere respondit. (Caes. Gall. 1.44.5)
168. Caesari nuntiatum est equites Ariovisti propius accedere. (Caes. Gall. 1.46.1)
169. Stoici negaverunt quemquam posse bonum hominem nominari nisi sapientem. (Cic. Lael. 18)
170. Ego te afuisse tam diu a nobis et dolui et laetor. (Cic. fam. 2.1.2)
171. Epicurum ego arbitror maximis erroribus animos hominum liberavisse.
(Cic. fin. 1.14)
172. Placitum tibi esse librum meum suspicabar, tam valde placuisse, quam scribis, valde gaudeo. (Cic. ad Q. fr. 2.9.1)
173. Illud tibi promitto senatum omnia comprobaturum. (Cic. fam. 10.16.2)
174. Helvetii totius Galliae sese potiri posse sperabant. (Caes. Gall. 1.3.8)
175. Audita est vox futurum esse, ut Roma caperetur. (Cic. div. 1.101)
176. Ea nocte, quae antecedebat Idibus Martiis, Caesar supra nubes volare et Iovi dextram dare per somnum ipse sibi visus est. (Suet. Iul. 81.3)
177. Servius Tullius, sextus rex Romanorum, primos nummos fecisse et pecudis imagine signavisse fertur; unde nomen est aes signatum et pecunia.
(Plin. nat. 18.12)
178. Quam multos scriptores rerum suarum magnus ille Alexander secum habuisse dicitur. (Cic. Arch. 24)
179. Crudelissimus omnium tyrannorum Phalaris taurum habuisse dicitur, quo vivos supplicii causa demittere homines et subicere flammis solebat.
(Cic. Verr. II 4.73)

180. Summa laus et tua et Bruti est, quod exercitum praeter spem existimamini comparasse. (Cic. fam.12.4.2)
181. Terentii fabulae propter elegantiam sermonis a C. Laelio scriptae esse putabantur. (Cic. Att. 7.3.10)
182. Ille, qui iam animam efflaturus videbatur, vivit tamen. (Muret. epist. 10.p.16)
183. Tempora rei publicae mihi quidem turbulenta videntur fore. (Cic. fam. 2.18.3)
184. Germani vinum ad se importari non sinebant. (Caes. Gall. 4.2.6)
185. Pons a Caesare rescindi vetatur. (Caes. Gall. 1.7.19)
186. Veteres orationes a plerisque legi sunt desitae. (Cic. Brut. 23)

Řečtina: Infinitiv

187. Βασιλεὺς αἰρεῖται οὐκ ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ καλῶς ἐπιμελεῖσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ καλῶς ἄρχειν τῶν ἐλομένων. (Menge 1999 : § 165.2)
188. Μισθὸς ἄξιος τῆς ἀρετῆς ἐστὶ τὸ μὴ μετὰ τὸν θάνατον ἀναιρεῖσθαι τὸ ὄνομα, ἀλλὰ σημείον τι λείπεσθαι τῆς καλοκάγαθίας. (Menge 1999 : § 165.5)
189. Ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς οἰόμενος Τισσαφέρην αἴτιον εἶναι τοῦ κακῶς φέρεσθαι τὰ ἑαυτοῦ, Τιθραύστην καταπέμψας ἀπέτεμεν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν. (X. HG 3.4.25)
190. Τί ἂν δικαιότερον μὲν εἶη τοῦ τοὺς κακῶς ποιούντας ἀλέξασθαι, κάλλιον δὲ τοῦ τοῖς φίλοις ἐκόντα καὶ ἄσμενον βοηθῆσαι; (X. Cyr. 1.5.13)
191. Δαρεῖος τοῦ τὴν ὁδὸν ὡς τάχιστα διελθεῖν ἕνεκα τοὺς ἀσθενούντας τῶν στρατιωτῶν κατέλιπεν, ὅπερ οὐκ ἂν ἐποίησεν, εἰ μὴ ἐφοβεῖτο, μὴ οἱ Σκύθαι λύοιεν τὴν γέφυραν, ἣ ἔξευξε τὸν Ἴστρον. (Menge 1999 : § 165.12)
192. Οἱ τὰ θηρία θηρῶντες ἐλπίδι τοῦ λήψεσθαι ἡδέως μοχθοῦσιν. (X.Mem. 2.1.18)
193. Ἀγησίλαος οἴκαδε ἀπεχώρει ἐλόμενος ἀντὶ τοῦ μέγιστος εἶναι ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἴκοι κατὰ τοὺς νόμους ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. (X. Ages. 2.16)
194. Φίλιππος ὁ Μακεδῶν ηὔξηθη τῷ ἐξαπατῆσαι καὶ προσλαβεῖν τὴν ἄνοιαν πάντων, ὅσοι αὐτῷ ἐχρῶντο καὶ ἠγνόουν αὐτὸν. (D. Ol. 2.5.8)
195. Οἱ Θηβαῖοι ὀλίγου ἐδέησαν καὶ τὴν τῶν Λακεδαιμονίων πόλιν ἐλεῖν, εἰ μὴ Ἐπαμεινώνδας ἐφοβεῖτο, μὴ πάντες οἱ Πελοποννήσιοι συστάντες ὑπὲρ Σπάρτης μαχέσαιντο. (Menge 1999 : § 168.1)
196. Περικλῆς οὕτω δεινὸς ἦν λέγειν, ὥστε ἐλέγετο βροντᾶν καὶ ἀστράπτειν, ὅτε δημηγοροῖ. (Plu. Per.8.4)

197. Ὁ φόνον ἐξειργασμένος δίκαιός ἐστι καὶ αὐτὸς ἀποθανεῖν.
(Menge 1999 : § 168.5)
198. Λέγεται Ἰξίονα διὰ τὸ τῶν ἡμαρτημένων μέγεθος ὑπὸ Διὸς τροχῶ
προσδεθέντα ἐν Αἴδου αἰώνιον τιμωρίαν ἔχειν. [Ἰξίων λέγεται ...
προσδεθεῖς...] (Menge 1999 : § 168.6)
199. Ὁμολογεῖται τοὺς Ἕλληνας τοὺς Κύρω ἐπ' Ἀρταξέρξην συστρα-
τευομένους ἐν τῇ ἐν Κουνάξοις μάχῃ κρατῆσαι τῆς βασιλέως δυ-
νάμεως [Οἱ Ἕλληνες ὁμολογοῦνται ... συστρατευόμενοι...]
(Menge 1999 : § 168.7)
200. Ἐν ᾧ οἱ πολέμιοι ἠγγέλλοντο μὲν προσιέναι, παρήσαν δὲ οὐδέ-
πω, ἐν τούτῳ Κῦρος τὰ μὲν σώματα τῶν στρατιωτῶν ἤσκει εἰς
ἰσχύν, τὰς δὲ ψυχὰς ἔθηγεν εἰς τὰ πολεμικά. (Menge 1999 : § 168.8)
201. Οἱ τετρακόσιοι καταλύσαντες τὸν δῆμον τοὺς μὲν ἔδησαν, τοὺς
δὲ μετέστησαν, τοὺς δὲ ἀπέκτειναν οὐ πολλοὺς, οἱ ἐδόκουν ἐπι-
τήδειοι εἶναι ὑπεξαίρεθῆναι. (Menge 1999 : § 168.9)
202. Λέγεται Ἀλκιβιάδης [Ἀλκιβιάδην], πρὶν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι, Περικ-
λεῖ, ἐπιτρόπῳ μὲν ὄντι ἑαυτοῦ, προστάτῃ δὲ πόλεως, διαλεχθῆ-
ναι περὶ νόμων. (X. Mem. 1.2.40)
203. Λέγουσί τινες Θεμιστοκλέα ἐκούσιον φαρμάκῳ ἀποθανεῖν ἀδύ-
νατον νομίσαντα εἶναι ἐπιτελέσαι βασιλεῖ, ἃ ὑπέσχετο. (Th. 1.80.2)
204. Τισσαφέρνης ὤμοσεν Ἀγησιλάῳ, εἰ σπεισαιοτο, διαπράξεσθαι τὰς
Ἑλληνίδας ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις ἀφεθῆναι αὐτονόμους. (X. Ages. 1.10)
205. Ἐπαμεινώνδας πολλὰ τοὺς Θηβαίους εὐεργέτησεν. Ἄντι γὰρ
ἀδυνάτων καὶ ἄλλοις ὑπηκόων πρωτεύειν αὐτοὺς ἐποίησεν ἐν
τοῖς Ἑλλησι καὶ τῆς ἡγεμονίας ἀντέχεσθαι. (Menge 1999 : § 169.4)
206. Χαιρεφῶντός ποτε ἐπερομένου ἐν Δελφοῖς περὶ Σωκράτους, πολ-
λῶν παρόντων ἀνεῖλεν ὁ Ἀπόλλων οὐδένα εἶναι ἀνθρώπων αὐ-
τοῦ οὔτε δικαιότερον οὔτε σωφρονέστερον. (X. Ap. 14.6)
207. Οἱ Ἕλληνες ἐπηγγείλαντο Ἀρριαίῳ εἰς τὸν θρόνον τὸν βασιλείον
καθεῖν αὐτόν. (X. An. 2.1.4)
208. Ἄρ' οἶει τὰς πάντων τῶν ἀνθρώπων δυνάμεις συμπάσας ἰκανὰς
εἶναι χειμῶνα γιγνόμενον ἐπισχεῖν ἢ κωλύσαι πόλεις σεισμοῖς
ἀνατρέπεσθαι καὶ χώρας ἐρημοῦσθαι; (Menge 1999 : § 169.8)
209. Σωκράτης ἔλεγεν αὐτὸς μὲν ἐσθίειν, ἵνα ζῶῃ, τοὺς δὲ λοιποὺς
ἀνθρώπους ζῆν, ἵνα ἐσθίοιεν. (D. L. 2.34)
210. Ἀνὴρ τις Ἑλλῆν ἐρωτηθεὶς, πότερον Κροῖσος βούλοιο ἂν εἶναι ἢ
Σωκράτης, ζῶν μὲν ἂν ἔφη προαιρεῖσθαι εἶναι Κροῖσος, τελευτῶν
δὲ Σωκράτης. (Menge 1999 : § 169.11)

211. Νόμος τῶν Ἀθηναίων ἦν τὸν τοὺς γονέας τύψαντα ἢ μὴ τρέφοντα ἢ οἴκησιν καὶ τὰ ἐπιτήδεια μὴ παρέχοντα ἄτιμον εἶναι. (Menge 1999 : § 169.12)
212. Οἱ Πλαταιεῖς ἔφασαν μόνοι τῶν Βοιωτῶν οὐ μηδίσαι καὶ τούτῳ μάλιστα ἠγάλλοντο. (Th. 3.62.1)
213. Εἴ τις ἐν θεάτρῳ ἀποκηρύσσοι ἀνίστασθαι τοὺς εὖ φρονοῦντας καὶ δικαίους, ἄρ' οὐκ ἂν ἅπαντες ἀνασταίεν; (Menge 1999 : § 169.17)
214. Ὅτε Θησεὺς ἐξ Ἀθηνῶν ἀπέπλει ὡς τοὺς δις ἑπτὰ νεανίας εἰς τὴν Κρήτην ἄξων, οἱ Ἀθηναῖοι Ἀπόλλωνι, εἰ σωθεῖεν, ἐκάστου ἐνιαυτοῦ θεωρίαν εἰς τὴν Δῆλον ἀνάξειν ἠῴξαντο. (Pl. Phd. 58b)
215. Οἱ Πέρσαι εἴ τι τοῦ βασιλέως δέοιντο, τοὺς παῖδας ἐκέλευον Κύρου δεῖσθαι διαπράξασθαι σφίσι. (X. Cyr. 1.4.1)
216. Ἐν τοῖς τῶν Σπαρτιατῶν συσσιτίοις καὶ οἱ παῖδες παρῆσαν καὶ εἰθίζοντο παίζειν ἄνευ φλυαρίας καὶ σκώπτειν καὶ σκωπτόμενοι μὴ δυσχεραίνειν. (Menge 1999 : § 172.2)
217. Οἱ Λακεδαιμόνιοι χρυσῶσαι βουλόμενοι τὸ πρόσωπον τοῦ ἐν Ἀμύκλαις Ἀπόλλωνος ἐπήροντο τὸν θεόν, ὅπου χρυσίον πρίαινο. ὁ δ' αὐτοὺς ἐκέλευσε παρὰ Κροῖσον τὸν Λυδὸν πορευθέντας πρίασθαι παρ' ἐκείνου. (Ath. Deipn. 6.20)
218. Οὐ μόνον ὡς ἐμοὶ δοκεῖν πονηρός ἐστίν ὁ τὸν ἕτερον ἀδικῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπινοῶν. (Menge 1999 : § 172.4)
219. Ἀλέξανδρος ὡς ἔπος εἰπεῖν τὴν οἰκουμένην ὅλην ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσασθαι διενοεῖτο. (Menge 1999 : § 172.5)
220. Γήλοφός τις μέσος ὀλίγου δεῖν ὦν τοῖν στρατοπέδοις ἰκανώτατος εἶναι ἐδόκει συνελθεῖν. (Menge 1999 : § 172.8)
221. Κύρος τῶν μεθ' ἑαυτοῦ προθύμως ἐπυνθάνετο, ποίοις οὐ χρηθῆροις πελάζειν καὶ ποῖα χρηθῆρα θαρροῦντα διώκειν. (X. Cyr. 1.4.7)
222. Οἱ Λακεδαιμόνιοι προεῖπον, εἰ οἱ Ἀθηναῖοι τὸ περὶ Μεγαρέων ψήφισμα καθέλοιεν, πόλεμον οὐκ ἂν γίγνεσθαι. (Th. 1.139.1)
223. Κύρος τὴν Λυκαονίαν ὡς πολεμίαν χώραν [οὔσαν] τοῖς Ἑλλησιν ἐπέτρεψε διαρπάσαι. (X. An. 1.2.19)
224. Τοῖς θεοῖς εὐχόμεθα γίγνεσθαι ἡμῖν δικαίοις καὶ πιστοῖς εἶναι τε καὶ φαίνεσθαι. (Menge 1999 : § 172.17)
225. Περικλῆς ἠρέθη εἰπεῖν ἐπὶ τοῖς ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου δημοσίᾳ θαπτομένοις. (Menge 1999 : § 172.18)
226. Ἀκριβῶς σκοπήσας εὐρήσεις πολλοὺς τυράννους διεφθαρμένους ὑφ' ἑταίρων τῶν μάλιστα δοκούντων φίλων εἶναι. (X. Hier. 3.8)
227. Οἱ ἰατροὶ τῷ νοσοῦντι τὰ πικρὰ τῶν φαρμάκων διδῶσιν πιεῖν τὴν κύλικα μέλιτι περιχρίσαντες. (Them. Phil. Rhet. p.302b)

228. Μεγάλοις γράμμασιν ἀναγεγραμμένοι οἱ νόμοι ἐν Ἀθήναις πᾶσι προέκειντο ἀναγιγνώσκειν κελεύοντες, ὅ τι ποιεῖν καὶ ὅτου ἀπέχεσθαι χρή. (Menge 1999 : § 172.24)
229. Ἀριστείδης ὁ Λοκρός, ὅς ἀπέθανε δηχθεὶς ὑπὸ γαλῆς, ἤδη ὦν πρὸς τῶν τελευτῶν εἶπε. Πολύ ἂν ἥδιον ἦν μοι τελευτῆσαι δηχθέντι ὑπὸ λέοντος ἢ παρδάλεως. (Ael. VH. 14.4)

Literatura

Gramatiky a kompendia

- L: Novotný 1957:191–201, 1955:144–149, Hoffmann-Szantyr 1965:341–368, Scherer 1975:82–88, Pinkster 1988:188–212, Menge-Burkard-Schauer 2000:661–707;
- Ř: Niederle-Groh-Varcl 1974:256–262, Bornemann-Risch 1978:236–243, Schwyzer-Debrunner 1950:357–485, Menge-Thierfelder-Wiesner 1999:208–218, Rijksbaron 2000:90–95, Renna 2000:131–137, 206–208, Basile 2001:549–594, Crespo 2003:299–305, Muchnová 2004:53–69.

Další stati

- L: Haudry 1980, Bolkestein 1985, Kurzová 1970, Lakoff 1968, Peñáz 1983.
- Ř: Basset 1988, Burgière 1960, Calboli 1995, Cristofaro 1995, García-Ramón 1999, Graz 1971, Haudry 1975, Kurzová 1968, Létoublon 1999, Luraghi 1999, Martínez Vásquez 1989, Monteil 1988, Peñáz 1983, Ruijgh 1999.